

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാസമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ

॥ ഏകത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ഏകത്രിംശഃ സർഗഃ ||

സുഗ്രീവം പ്രതി ലക്ഷ്മണസ്യ കോപഃ, ശ്രീരാമേണ തസ്യ സാന്ത്യനം
കിഷ്കിന്ധാദ്വാരമുപേത്യ ലക്ഷ്മണേന സുഗ്രീവപാർശ്വേഽംഗദസ്യ
പ്രേഷണം വാനരാണാം ദയം പ്ലക്ഷപ്രഭാവദ്യാം സുഗ്രീവായ
കർതവ്യസ്യോപദേശശ്ച

സ കാമിനം ദീനമദീനസത്ത്വം
ശോകാദിപന്നം സമുദീർണകോപം |
നരേന്ദ്രസുനൂർനരദേവപുത്രം
രാമാനുജഃ പൂർവജമിത്യുവാച || 4.31.1 ||

ന വാനരഃ സ്ഥാസ്യതി സാധുവൃത്തേ
ന മന്യതേ കർമ്മഫലാനുഷംഗാൻ |
ന ഭോക്ഷ്യതേ വാനരരാജ്യലക്ഷ്മീം
തഥാ ഹി നാതിക്രമത്യേസ്യ ബുദ്ധിഃ || 4.31.2 ||

മതിക്ഷയാദ് ഗ്രാമ്യസുഖേഷു സകൃത -
സ്തുവ പ്രസാദാത് പ്രതികാരബുദ്ധിഃ |
ഹതോദ്ഗ്രജം പശ്യതു വീര തസ്യ
ന രാജ്യമേവം വിഗുണസ്യ ദേയം || 4.31.3 ||

ന ധാരയേ കോപമുദീർണവേഗം
നിഹൻമി സുഗ്രീവമസത്യമദ്യ |

ഹരിപ്രവീരൈഃ സഹ വാലിപുത്രോ
നരേന്ദ്രപുത്രോ വിചയം കരോതു ||4.31.4 ||

തമാത്തബാണാസനമുത്പതന്തം
നിവേദിതാർഥം രണചണ്ഡകോപം |
ഉവാച രാമഃ പരവീരഹന്താ
സ്വവീക്ഷിതം സാനുനയം ച വാക്യം ||4.31.5 ||

നഹി വൈ ത്വദ്വിധോ ലോകേ
പാപമേവം സമാചരേത് |
കോപമാർയേണ യോ ഹന്തി
സ വീരഃ പുരുഷോത്തമഃ ||4.31.6 ||

നേദമത്ര ത്വയാ ഗ്രാഹ്യം
സാധുവൃത്തേന ലക്ഷ്മണ |
താം പ്രീതിമനുവർതസ്വ
പൂർവവൃത്തം ച സംഗതം ||4.31.7 ||

സാമോപഹിതയാ വാചാ
രുക്ഷാണി പരിവർജയൻ |
വക്തുമർഹസി സുഗ്രീവം
വൃത്തിം കാലപർയയേ ||4.31.8 ||

സോഽഗ്രജേനാനുശിഷ്ടാർഥോ
യഥാവത് പുരുഷർഷഭഃ |
പ്രവിവേശ പുരീ വീരോ
ലക്ഷ്മണഃ പരവീരഹാ ||4.31.9 ||

തതഃ ശുഭമതിഃ പ്രാജ്ഞാ
ഭ്രാതൃഃ പ്രിയഹിതേ രതഃ |

ലക്ഷ്മണഃ പ്രതിസംരണ്യോ
ജഗാമ ഭവനം കപേഃ ||4.31.10 ||

ശക്രബാണാസനപ്രഖ്യം
ധനുഃ കാലാന്തകോപമം |
പ്രഗൃഹ്യ ഗിരിശൃംഗാഭം
മന്ദരഃ സാനുമാനിവ ||4.31.11 ||

യഥോക്തകാരി വചന -
മുത്തരം ചൈവ സോത്തരം |
ബൃഹസ്പതിസമോ ബുദ്ധ്യാ
മത്യാ രാമാനുജസ്തദാ ||4.31.12 ||

കാമക്രോധസമുത്ഥേന
ഭ്രാതൃഃ ക്രോധാഗ്നിനാ വൃതഃ |
പ്രഭഞ്ജന ഇവാപ്രീതഃ
പ്രയയൗ ലക്ഷ്മണസ്തതഃ ||4.31.13 ||

സാലതാലാശ്ചകർണാശ്ച
തരസാ പാതയൻ ബലാത് |
പര്യസ്യൻ ഗിരികൂടാനി
ദ്രുമാനൻയാശ്ച വേഗിതഃ ||4.31.14 ||

ശിലാശ്ച ശകലീകൂർവൻ
പദ്ഭ്യാം ഗജ ഇവാശുഗഃ |
ദൂരമേകപദം തൃക്ത്യാ
യയൗ കാർയവശാദ് ദ്രുതം ||4.31.15 ||

താമപശ്യദ് ബലാകീർണാം
ഹരിരാജമഹാപുരിം |

ദുർഗാമിക്ഷ്യാകുശാർദുലഃ
കിഷ്കിന്ധാം ഗിരിസങ്കടേ || 4.31.16 ||

രോഷാത് പ്രസ്തുരമാണോഷഃ
സുഗ്രീവം പ്രതി ലക്ഷ്മണഃ |
ദദർശ വാനരാൻ ഭീമാൻ
കിഷ്കിന്ധായാം ബഹിശ്ചരാൻ || 4.31.17 ||

തം ദൃഷ്ട്വാ വാനരാഃ സർവേ
ലക്ഷ്മണം പുരുഷർഷഭം |
ശൈലശൃംഗാണി ശതശഃ
പ്രവൃദ്ധാംശ്ച മഹീരുഹാൻ |
ജഗുഹുഃ കുഞ്ജരപ്രഖ്യാ
വാനരാഃ പർവതാന്തരേ || 4.31.18 ||

താൻ ഗൃഹീതപ്രഹരണാൻ
സർവാൻ ദൃഷ്ട്വാ തു ലക്ഷ്മണഃ |
ബഭൂവ ദ്വിഗുണം ക്രുദ്ധോ
ബഹിന്ധന ഇവാനലഃ || 4.31.19 ||

തം തേ ഭയപരീതാംഗാ
ക്ഷുണ്ഡം ദൃഷ്ട്വാ പ്ലവംഗമാഃ |
കാലമൃത്യുയുഗാന്താഭം
ശതശോ വിദ്രുതാ ദിശഃ || 4.31.20 ||

തതഃ സുഗ്രീവഭവനം
പ്രവിശ്യ ഹരിപുംഗവാഃ |
ക്രോധമാഗമനം ചൈവ
ലക്ഷ്മണസ്യ ന്യവേദയൻ || 4.31.21 ||

താരയാ സഹിതഃ കാമീ
 സക്തഃ കപിവൃഷ്ണുദാ |
 ന തേഷാം കപിസിംഹാനാം
 ശുശ്രാവ വചനം തദാ ||4.31.22 ||

തതഃ സചിവസന്ദിഷ്യാ
 ഹരയോ രോമഹർഷണാഃ |
 ഗിരികുഞ്ജരമേഘാദാ
 നഗരാനിർയയുസ്തദാ ||4.31.23 ||

നഖദംശ്രായുധാഃ സർവേ
 വീരാ വികൃതദർശനാഃ |
 സർവേ ശാർദൂലദംശ്രാശ്ച
 സർവേ വിവൃതദർശനാഃ ||4.31.24 ||

ദശനാഗബലാഃ കേചിത്
 കേചിദ് ദശഗുണോത്തരാഃ |
 കേചിന്നാഗസഹസ്രസ്യ
 ബഭൂവുസ്തുൽയവർചസഃ ||4.31.25 ||

തതസ്തൈഃ കപിദീർവ്യാപ്താം
 ദ്രുമഹസ്തൈർമഹാബലൈഃ |
 അപശ്യൽലക്ഷ്മണഃ ക്രുദ്ധഃ
 കിഷ്കിന്ധാം താം ദുരാസദാം ||4.31.26 ||

തതസ്തേ ഹരയഃ സർവേ
 പ്രാകാരപരിഖാന്തരാത് |
 നിഷ്ക്രമ്യോദഗ്രസത്ത്യാസ്തു
 തസ്ഥൂരാവിഷ്കൃതം തദാ ||4.31.27 ||

സുഗ്രീവസ്യ പ്രമാദം ച
 പൂർവജസ്യാർഥമാത്മവാൻ |
 ദൃഷ്ട്യാ ക്രോധവശം വീരഃ
 പുനരേവ ജഗാമ സഃ ||4.31.28 ||

സ ദീർഘോഷ്ണമഹോച്ഛ്യാസഃ
 കോപസംരക്തലോചനഃ |
 ബഭൂവ നരശാർദൂലഃ
 സധുമ ഇവ പാവകഃ ||4.31.29 ||

ബാണശൽയസ്തുരജ്ജിഹ്വഃ
 സായകാസനഭോഗവാൻ |
 സ്വതേജോവിഷസംഭൂതഃ
 പഞ്ചാസ്യ ഇവ പന്നഗഃ ||4.31.30 ||

തം ദീപ്തമിവ കാലാഗ്നിം
 നാഗേന്ദ്രമിവ കോപിതം |
 സമാസാദ്യാംഗദന്ത്രാസാദ്
 വിഷാദമഗമത് പരം ||4.31.31 ||

സോഽംഗദം രോഷതാമ്രാക്ഷഃ
 സന്ദിദേശ മഹായശാഃ |
 സുഗ്രീവഃ കഥ്യതാം വത്സ
 മമാഗമനമിത്യുത ||4.31.32 ||

ഏഷ രാമാനുജഃ പ്രാപ്ത -
 സ്ത്വത്സകാശമരിന്ദമ |
 ഭ്രാതൂർവ്യസനസന്തപ്തോ
 ദ്വാരി തിഷ്ഠതി ലക്ഷ്മണഃ ||4.31.33 ||

തസ്യ വാക്യം യദി രൂചിഃ
 ക്രിയതാം സാധു വാനര |
 ഇത്യുക്ത്യാ ശീഘ്രമാഗച്ഛ
 വത്സ വാക്യമരിന്ദമ || 4.31.34 ||

ലക്ഷ്മണസ്യ വചഃ ശ്രുത്യാ
 ശോകാവിഷ്ടോഽംഗഭോദ്യബ്രവിത് |
 പിതും സമീപമാഗമ്യ
 സൗമിത്രിരയമാഗതഃ || 4.31.35 ||

അമാംഗദസ്തസ്യ സുതീവ്രവാചാ
 സംഭ്രാന്തഭാവഃ പരിദീനവക്ത്രഃ |
 നിർഗത്യ പൂർവം നൃപതേസ്തരസ്വീ
 തതോ രുമായാശ്ചരണൗ വവന്ദേ || 4.31.36 ||

സംഗൃഹ്യ പാദൗ പിതൂരുഗ്രതേജാ
 ജഗ്രാഹ മാതും പുനരേവ പാദൗ |
 പാദൗ രുമായാശ്ച നിപീഡയിത്യാ
 നിവേദയാമാസ തതസ്തദർഥം || 4.31.37 ||

സ നിദ്രാക്ലാന്തസംവീതോ
 വാനരോ ന വിബുദ്ധവാൻ |
 ബഭൂവ മദമത്തശ്ച
 മദനേന ച മോഹിതഃ || 4.31.38 ||

തതഃ കിലകിലാം ചക്രൂ -
 ര്ലക്ഷ്മണം പ്രേക്ഷ്യ വാനരാഃ |
 പ്രസാദയന്തസ്തം ക്രുദ്ധം
 ഭയമോഹിതചേതസഃ || 4.31.39 ||

തേ മഹൗഘനിഭം ദൃഷ്ട്യാ
 വജ്രാശനിസമസ്വനം |
 സിംഹനാദം സമം ചക്ര-
 ര്ലക്ഷ്മണസ്യ സമീപതഃ ||4.31.40 ||

തേന ശബ്ദേന മഹതാ
 പ്രത്യബുധ്യത വാനരഃ |
 മദവിഹ്വലതാമ്രാക്ഷോ
 വ്യാകുലഃ സ്രഗ്വിഭൂഷണഃ ||4.31.41 ||

അമാംഗദവചഃ ശ്രുത്യാ
 തേനൈവ ച സമാഗതൗ |
 മന്ത്രിണൗ വാനരേന്ദ്രസ്യ
 സമ്മതോദാരദർശനൗ ||4.31.42 ||

പ്ലക്ഷശൈവ പ്രഭാവശ്ച
 മന്ത്രിണാവർഥധർമയോഃ |
 വക്തുമുച്ഛാവചം പ്രാപ്തം
 ലക്ഷ്മണം തൗ ശശംസതഃ ||4.31.43 ||

പ്രസാദയിത്യാ സുഗ്രീവം
 വചനൈഃ സാർഥനിശ്ചിതൈഃ |
 ആസീനം പര്യുപാസീനൗ
 യഥാ ശക്രം മരുത്പതിം ||4.31.44 ||

സത്യസന്ധൗ മഹാഭാഗൗ
 ഭ്രാതരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ |
 മനുഷ്യഭാവം സമ്പ്രാപ്തൗ
 രാജ്യാർഹൗ രാജ്യദായിനൗ ||4.31.45 ||

തയോരേകോ ധനുഷ്ഠാണി -
 ഭദ്വാരി തിഷ്ഠതി ലക്ഷ്മണഃ |
 യസ്യ ഭീതാഃ പ്രവേപന്തോ
 നാദാൻ മൂഞ്ചന്തി വാനരാഃ || 4.31.46 ||

സ ഏഷ രാഘവഭ്രാതാ
 ലക്ഷ്മണോ വാക്യസാരമിഃ |
 വ്യവസായരഥഃ പ്രാപ്ത -
 സ്തസ്യ രാമസ്യ ശാസനാത് || 4.31.47 ||

അയം ച തനയോ രാജം -
 സ്താരായാ ദധിതോഽംഗദഃ |
 ലക്ഷ്മണേന സകാശം തേ
 പ്രേഷിതസ്ത്വരയാനഘ || 4.31.48 ||

സോഽയം രോഷപരീതാക്ഷോ
 ദ്വാരി തിഷ്ഠതി വീര്യവാൻ |
 വാനരാൻ വാനരപതേ
 ചക്ഷുഷാ നിർദഹന്നിവ || 4.31.49 ||

തസ്യ മുർധ്നാ പ്രണാമം ത്വം
 സപുത്രഃ സഹബാന്ധവഃ |
 ഗച്ഛ ശീഘ്രം മഹാരാജ
 രോഷോ ഹൃദ്യോപശാമ്യതാം || 4.31.50 ||

യഥാ ഹി രാമോ ധർമാത്മാ തത്കുരുഷ്യ സമാഹിതഃ |
 രാജംസ്തിഷ്ഠ സ്വസമയേ ദവ സത്യപ്രതിശ്രവഃ || 4.31.51 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകത്രിംശഃ സർഗഃ ||